

Utbildningsutskottets betänkande

1982/83: 27

om anslag till utbildning för undervisningsyrken (prop. 1982/83: 100)

ÅTTONDE HUVUDTITELN

Propositionen

Regeringen har i proposition 1982/83: 100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkt E 7 (s. 435–447) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för utbildningsinsatser för vissa obehöriga lärare som har förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att besluta att gymnastiklärarlinjen fr. o. m. den 1 juli 1983 benämns idrottslärarlinjen,

3. godkänna de riktlinjer för utbildningsinsatser för utbildning av förskollärare till lågstadielärare som har förordats i propositionen,

4. bemyndiga regeringen att besluta att teckningslärarlinjen fr. o. m. den 1 juli 1983 benämns bildlärarlinjen,

5. fastställa planeringsramar enligt vad som har förordats i propositionen,

6. till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1983/84 anvisa ett reservationsanslag av 723 885 000 kr.

Motionerna

1982/83: 581 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

18. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förändringar av lärarutbildningen enligt de riktlinjer som anges i motionen.

1982/83: 757 av Kerstin Göthberg m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av en förändrad klasslärarutbildning.

1982/83: 849 av Karin Andersson m. fl. (c) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1982/83: 847 – såvitt nu är i fråga yrkas

3. att riksdagen beslutar att hos regeringen påtala nödvändigheten av att frågan om lärarutbildning i ämnet svenska som främmande språk snarast löses.

1982/83: 961 av Börje Stensson (fp) och Olle Grahn (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts

om utbildningsinsatser för att stärka undervisningen i ANT (Alkohol, Narkotika, Tobak).

1982/83: 1360 av Ann-Cathrine Haglund (m) och Britta Hammarbacken (c) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen beslutar att utbildning av speciallärare för döva och gravt hörselskadade skall förläggas till högskolan i Örebro i enlighet med vad i motionen anförts.

1982/83: 1362 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m, s, c, fp, vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kombinationsmöjligheterna i tvåämnesutbildningarna i gymnastik och annat ämne som finns vid högskolan i Örebro bör utökas med ämnena samhällskunskap och svenska fr. o. m. budgetåret 1983/84.

1982/83: 1368 av Lars Hjertén (m) och Sten Svensson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om översyn av behörighetskraven vid inträde till industri- och hantverkslärlinjen.

1982/83: 1372 av Gunnel Liljegren (m) och Birger Hagård (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om betygsättningen på ämneslärlinjerna vid landets lärarhögskolor.

1982/83: 1381 av Birgitta Rydle m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett års förlängning av studiegången för idrottslärare med inriktning mot ledarverksamhet.

1982/83: 1382 av Birgitta Rydle m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av en fakultetsanknuten institution för ämnet idrott.

1982/83: 1383 av Birgitta Rydle m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar avslå förslaget att särskild utbildning av lärare i ämnet bild flyttas till universitetet i Umeå.

1982/83: 1384 av Björn Samuelson m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar att utbildningsarvode även fortsättningsvis bör utgå till studerande på handels- och kontorslärlinjen, industri- och hantverkslärlinjen och vårdlärlinjen,

2. att riksdagen till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1983/84 anvisar ett med 34 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag,

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om att frågan om förkortad utbildning för studerande på handels- och kontorslärlinjen, industri- och hantverkslärlinjen och vårdlärlinjen övervägs.

1982/83: 1389 av Jörgen Ullenhag (fp) och Kenth Skårvik (fp) vari yrkas att riksdagen hos Nordiska rådet begär en utredning om förutsättningarna för en nordisk Montessori-lärarytutbildning.

1982/83: 1390 av Margot Wallström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande avskaffande av de graderade betygen i ämnesteori i lärarytutbildningen.

1982/83: 1613 av Inga Lantz m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar att inga nedskärningar av utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger bör ske,

2. att riksdagen till Utbildning för undervisningsyrken anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 15 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag,

3. att riksdagen uttalar att utbildningskapaciteten för personal inom barnomsorgen bör anpassas till den fortsatta utbyggnaden,

4. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till en enhetlig utbildning för all personal inom barnomsorgen.

1982/83: 1871 av Lennart Andersson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen begär hos regeringen att särskilda åtgärder bör vidtas för att förbättra lärsituationen i de i motionen berörda kommunerna.

1982/83: 1873 av Karl Boo m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att planeringsramen vad avser antalet nybörjarplatser på fritidspedagoglinjen i Falun/Borlänge skall vara oförändrad budgetåret 1983/84 jämfört med budgetåret 1982/83, dvs. 60 stycken.

1982/83: 1895 av Christer Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att medel beräknade i proposition 1982/83: 100 för särskilda utbildningsåtgärder vid universitetet i Linköping för obehöriga slöjdlärare i stället bör användas till att öka antalet platser med tolv för utbildningen i Linköping av lärare i slöjd och annat ämne.

1982/83: 1897 av Per-Axel Nilsson (s) och Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen beslutar fastställa följande planeringsramar för förskollärlär- och lågstadielärlärarlinjen vid högskolan för lärarytutbildning i Stockholm budgetåret 1983/84 – förskollärlärarlinjen 896, lågstadielärlärarlinjen 120 med lokalisering till institutionen i Visby av 24 antagningsplatser från vardera förskollärlär- och lågstadielärlärarlinjen.

Utskottet

Förändring av lärarytutbildningen

Frågan om lärarytutbildningens mål, struktur och innehåll m. m. har behandlats av 1974 års lärarytutbildningsutredning (LUT 74). Utredningen har i betänkandet (SOU 1978: 86) Lärare för skola i utveckling lagt fram förslag

som omfattar så gott som alla utbildningar av lärare för grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Även personalutbildningen för förskola och fritidsverksamhet innefattas i utredningens allmänna överväganden.

I motion 1982/83: 581 hemställs att riksdagen begär förslag till förändringar av lärarutbildningen enligt de riktlinjer som anges i motionen (yrkande 18). Dessa riktlinjer avser bl. a. skärpta förkunskapskrav för tillträde till klasslärarutbildningen, sammanslagning av nuvarande låg- och mellanstadielärarutbildningar samt en förstärkt ämnesutbildning för dessa lärarkategorier, särskilt i svenska.

Enligt motion 1982/83: 757 bör riksdagen göra ett tillkännagivande om inriktningen av en förändrad klasslärarutbildning. Motionärerna förespråkar en sammanhållen klasslärarutbildning som är konsekvent anpassad till de förutsättningar som gäller för dagens skola. De anser vidare att det bör övervägas att ge klasslärarutbildningen två inriktningar, en mot de naturorienterande ämnena och en mot de samhällsorienterande ämnena.

Utskottet har erfarit att frågan om en reformering av lärarutbildningen f. n. bereds inom regeringskansliet. Utskottet anser inte att riksdagen bör föregripa den fortsatta behandlingen av ärendet genom punktvisa ställningstaganden till riktlinjer för en reform. Med anledning härav avstyrker utskottet motion 1982/83: 581 yrkande 18.

Utskottet är inte heller berett förorda att riksdagen nu gör några uttalanden om inriktningen av en förändrad klasslärarutbildning och avstyrker därför motion 1982/83: 757.

Betygsfrågor

Frågan om betyg i lärarutbildningen behandlades av riksdagen med anledning av propositionen om den statliga skoladministrationen (prop. 1980/81: 107). Riksdagen beslöt (UbU 1980/81: 38, rskr 1980/81: 395) att betyg i lärarskicklighet skall ges i en tvågradig skala med något av betygen godkänd och icke godkänd. I ämnesteori skall den i högskoleförordningen (1977: 263) föreskrivna normalordningen med en tregradig skala kvarstå. Regeringen meddelade genom beslut den 1 oktober 1981 universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) vad riksdagen hade beslutat.

UHÄ utfärdade med anledning härav genom beslut den 24 maj 1982 föreskrifter om ändring i utbildningsplanerna för bl. a. ämneslärarlinjerna samt något senare övergångsbestämmelser i anslutning därtill.

Det nya betygsättningssystemet, som avser all lärarutbildning utom förskollärarlinjen, fritidspedagoglinjen, hemspråkslärarlinjen, pedagog/metodiklärarlinjen och speciallärarlinjen, innebär i korthet följande.

Betyg sätts på kurs samt, när så bedöms ändamålsenligt med hänsyn till kursens art, även på del av kurs. Som betyg på kurs – med undantag av kurs i praktik eller praktikdel av kurs – används något av uttrycken

underkänd, godkänd och väl godkänd. För kurs i praktik eller praktikdel av kurs används något av uttrycken underkänd och godkänd.

Betyg i lärarskicklighet sätts efter fullgjord praktikutbildning. Betyget grundas på en bedömning under den senare delen av praktikutbildningen. Som betyg används något av uttrycken underkänd och godkänd.

I motion 1982/83: 1372 tas upp frågan om betygsättningen i den praktisk-pedagogiska ettåriga utbildningen för ämneslärare som redan har betyg i sina resp. läroämnena. Motionärerna vänder sig mot UHÄ:s föreskrifter om att det under den avslutande praktisk-pedagogiska utbildningen skall sättas betyg enligt tregradig skala på kurs eller del av kurs som innehåller teori – i detta fall i pedagogik och metodik – medan kurs i praktik och med sådan kurs integrerade teorimoment skall betygsättas med godkänd eller underkänd. Föreskrifterna och vissa tillämpningsanvisningar av övergångskaraktär sägs ha gett upphov till stor förvirring. Enligt motionärerna borde hela frågan kunna lösas genom att det avslutande praktisk-pedagogiska studieåret för blivande ämneslärare betraktades som en sammanhållen kurs, praktik med metodik och pedagogik, och att de godkända studerandenas betyg inte graderades.

Utskottet vill med anledning av motion 1982/83: 1372 anföra följande.

Enligt högskoleförordningen (3 kap. 15 §) är det UHÄ som fastställer utbildningsplan för allmän utbildningslinje. I utbildningsplanen skall bl. a. anges betyg, som skall användas på linjen i fråga (14 §). Kursernas innehåll och deras fördelning under utbildningen är däremot föremål för lokala beslut. I lokal plan för allmän utbildningslinje skall anges de kurser och andra utbildningsmoment som anordnas och de övriga föreskrifter som behövs. Sådan plan fastställs av vederbörande utbildningsnämnd efter samråd med berörda institutioner eller andra arbetsenheter. Linjenämnden har också att fastställa kursplan i vilken skall anges bl. a. kursens poängtal och det huvudsakliga innehållet i kursen (18–22 §§). Det decentraliserade beslutsfattandet innebär att det kan uppkomma olikheter mellan högskoleenheterna i fråga om exempelvis fördelningen mellan teoretiska och praktiska moment i lärarutbildningen.

Som utskottet redovisat ankommer det på UHÄ och linjenämnderna att på grundval av riksdagens och regeringens beslut handlägga frågan om betygsättning i lärarutbildningen. Under våren 1983 har UHÄ anordnat två konferenser där frågan diskuterats med representanter för högskoleenheterna och Sveriges förenade studentkårer. Utskottet utgår från att UHÄ noga följer effekterna av de nya bestämmelserna för betygsättning och vidtar de åtgärder som behövs. Utskottet vill också erinra om att det vid riksdagens beslut våren 1981 om riktlinjer för nu gällande betygsättnings-system för lärare förutsattes att betygsfrågan skulle övervägas ytterligare och åter prövas i samband med ställningstaganden till den då aviserade lärarutbildningsreformen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83: 1372.

Som framgår av det föregående anslöt sig riksdagen till vad som i proposition 1980/81: 107 förordades om att kvalitetsbetyg skulle bibehållas i lärarutbildningens ämnesteoretiska delar. I detta sammanhang avslogs en motion om att avskaffa de graderade betygen. Med erinran härom avstyrker utskottet motion 1982/83: 1390 om att de graderade betygen i lärarutbildningen skall avskaffas.

Utbildningsåtgärder för obehöriga lärare

Inom ramen för särskilda utbildningsåtgärder för obehöriga lärare bedrivs innevarande budgetår utbildning inom hemspråks-, industri- och hantverks-, lågstadie-, mellanstadie-, musik-, slöjd-, tecknings-, textil- och vårdlärarlinjerna. I budgetpropositionen förordas att särskilda utbildningsåtgärder skall starta även budgetåret 1983/84 men riktas enbart mot obehöriga hemspråks-, slöjd- och teckningslärare. För obehöriga låg- och mellanstadielärare beräknas medel även för kurser för studerande som inom ramen för särskilda utbildningsåtgärder påbörjat en klasslärarutbildning.

Vad gäller särskild utbildning av *lärare i ämnet bild* föreslås i budgetpropositionen att utbildningen med hänsyn till lärarsituationen i Norrland förläggs till universitetet i Umeå. Sådan utbildning har hittills bedrivits vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm. I motion 1982/83: 1383 görs invändningar mot förslaget att flytta utbildningen till Umeå. Detta skulle enligt motionärernas uppfattning innebära ökade kostnader för nyanställning av lärare samt för lokaler och material.

Utskottet erinrar om att andelen obehöriga lärare bland bildlärarna fortfarande är hög. För hela landet uppgår den till drygt 24 %. Beträffande de nordligaste länen är förhållandet innevarande läsår det att i Jämtlands län hälften av alla bildlärare är obehöriga, i Västerbottens län mer än var femte och i Norrbottens län nästan var tredje. Mot den bakgrunden anser utskottet att det finns skäl att förlägga utbildningen av obehöriga bildlärare nästa läsår till Umeå. Utskottet vill också framhålla att det inte beräknats några ökade resurser på grund av den i proposition 1982/83: 100 föreslagna lokaliseringen. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83: 1383.

Enligt motion 1982/83: 1895 bör de medel som beräknats för särskilda utbildningsåtgärder för obehöriga *lärare i slöjd* i stället användas för att öka antagningen till den utbildning i slöjd i kombination med engelska eller matematik som försöksvis anordnas vid universitetet i Linköping. Motionären motiverar sitt förslag med att det var svårt att vid det senaste antagningstillfället fylla de tolv utbildningsplatserna på den särskilda 20-pöängskursen för obehöriga slöjdlärare med behöriga sökande.

Vad beträffar antalet obehöriga slöjdlärare har skolöverstyrelsen (SÖ) redovisat att drygt 500 av de lärare som undervisar i slöjd innevarande

läsår är obehöriga. Omkring en tredjedel av dessa lärare tjänstgör i Stockholms kommun eller i övriga delar av Stockholms län. Utskottet har inhämtat att den särskilda kurs för obehöriga slöjdlärare som avses starta hösten 1983 fått ett tillräckligt antal behöriga sökande. Detta har uppnåtts genom att utbildningsanordnaren inriktat rekryteringsåtgärderna mot de stora bristområdena. Då den av motionären nämnda situationen således inte längre är för handen föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1982/83: 1895.

I motion 1982/83: 1871 hemställs att riksdagen hos regeringen begär att särskilda åtgärder vidtas för att förbättra *lärarsituationen i vissa kommuner i Stockholmsregionen*. Motionärerna hänvisar till en utredningsrapport som på regionstyrelsens uppdrag utarbetats vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm. Rapporten visar bl. a. att andelen obehöriga låg- och mellanstadielärare är mycket hög i Botkyrka, Haninge, Huddinge och Södertälje kommuner samt i vissa rektorsområden i Stockholms kommun. Denna koncentration av obehöriga lärare till vissa kommuner och rektorsområden måste, anför motionärerna, ses som mycket allvarlig inte minst med hänsyn till att grundskolan förutsätts ge alla elever en likvärdig utbildning.

Utskottet behandlade vid förra riksmötet en motion med samma syfte som den nu aktuella. I betänkandet UbU 1981/82: 25 (s. 3–5) redogjorde utskottet för olika insatser som avsåg behörighetsgivande utbildning för obehöriga lärare i Stockholmsregionen. Med utgångspunkt i att en förhållandevis omfattande utbildning av obehöriga lärare pågick i regionen förordade utskottet för sin del att den reguljära klass- och ämneslärarutbildningen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm snarast skulle ses över beträffande omfattning och dimensioneras efter behovet av lärare i regionen. På utskottets förslag gav riksdagen detta till känna för regeringen (rskr 1981/82: 313).

I proposition 1982/83: 100 redogör föredragande statsrådet för sina överväganden med anledning av nämnda uttalande från riksdagen. Grundläggande för de ställningstaganden dessa lett fram till är att det i landet i dess helhet kan förutses ett minskat behov de närmaste åren av lågstadielärare, mellanstadielärare och lärare utbildade på ämneslärarlinjerna. Behovet av lärare inom en viss region bör, anför statsrådet, inte ensamt vara styrande för dimensioneringen av utbildningen vid den eller de högskoleenheter som finns i regionen. Statsrådet noterar en ökad tillgång på behöriga mellanstadi- och ämneslärare inom Stockholmsregionen. Varken beträffande dessa lärarutbildningslinjer eller lågstadielärarlinjen anser hon det påkallat med en ökad dimensionering av den reguljära lärarutbildningen. Vad beträffar särskilda åtgärder för Stockholmsregionen hänvisas dels till ytterligare en antagningsomgång av s. k. riktad ämneslärarutbildning, dels till ett förslag om vidareutbildning av förskollärare till lågstadielärare, som lagts fram i propositionen.

Utskottet kan ansluta sig till uppfattningen att nyrekryteringsbehovet av lärare minskar med anledning av den utveckling som kan förväntas när det gäller lärarnas arbetsmarknad. Vad beträffar behörighetssituationen framgår det av SÖ:s undersökningar att antalet obehöriga lärare i grundskolan minskade med ca 3 600 mellan hösten 1981 och hösten 1982. Av samtliga lärare var det senare året 12 000 eller 12,5 % obehöriga. De två närmast föregående åren var motsvarande procenttal 16,2 (1981) resp. 18,3 (1980). Även om det sålunda kan konstateras att tillgången på behöriga lärare totalt sett förbättrats kan stora regionala och lokala skillnader noteras. I de tio kommuner – bland dem Södertälje och Botkyrka – som hade de högsta andelarna obehöriga lärare i grundskolan låg andelen i intervallet 28–35 %. I samtliga de elva kommuner i riket som hade den lägsta andelen låg denna på mindre än 4 %.

Utskottet är medvetet om att bristen på behöriga lärare inom vissa delar av Stockholmsområdet fortfarande är besvärande. Självfallet är det angeläget att komma till rätta med problemen. I proposition 1982/83: 100 anges vissa åtgärder i detta syfte. Härtill kan läggas att, enligt vad utskottet erfarit, högskolan för lärarutbildning i Stockholm hösten 1983 avser att försöksvis anordna samordnad fritidspedagog-, förskollärarych lågstadielärarutbildning i Södertälje. Några särskilda uttalanden från riksdagens sida med anledning av motion 1982/83: 1871 är utskottet mot denna bakgrund inte berett förorda, varför motionen avstyrks.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner de riktlinjer för utbildningsinsatser för vissa obehöriga lärare som förordats i proposition 1982/83: 100 liksom vad som där förordats om utbildning av förskollärare till lågstadielärare.

Vissa utbildningslinjer för yrkeslärare

I budgetpropositionen föreslås att *utbildningsarvode* inte skall utgå till studerande som efter den 1 juli 1983 påbörjar utbildning på handels- och kontorslärarlinjen, industri- och hantverkslärarlinjen eller vårdlärarlinjen. Däremot förordas att utbildningsarvode även fortsättningsvis, under vissa förutsättningar, skall utgå till studerande på speciallärarlinjen. Medel för detta ändamål beräknas under nu förevarande anslag (29 765 000 kr.). Förslaget innebär samtidigt att anslaget Ersättning till vissa lärarkandidater upphör. Under detta förslagsanslag har för innevarande budgetår anvisats 69 771 000 kr.

I motion 1982/83: 1384 yrkas avslag på regeringens förslag om att utbildningsarvode inte längre skall utgå till vissa studerande (yrkande 1). Yrkandet är förenat med hemställan om anvisande av ytterligare 34 milj. kr. Motionärerna framhåller att de behörighetskrav som gäller för tillträde till linjerna i fråga, i form av grundutbildning och yrkeserfarenhet, medför

att de studerande uppnått en ålder som innebär att de befinner sig i en krävande period ekonomiskt och socialt sett. Det ter sig därför, anser motionärerna, osäkert om man kan få sökanden till utbildningslinjerna i fall utbildningsarvodena tas bort.

Utskottet har erfärut att bl. a. berörda linjenämnder har uttryckt stor oro för de följder ett borttagande av utbildningsarvodena kan få. Utskottet kan för egen del konstatera att förslaget i budgetpropositionen avser att åstadkomma en besparing som befunnits nödvändig för att möjliggöra förstärkningar inom högt prioriterade områden inom högskola och forskning. Det har sålunda enligt propositionen (s. 377) med hänsyn till det statsfinansiella läget inte varit möjligt att åstadkomma en sådan styrning av resurserna till angelägna ändamål utan att samtidigt göra betydande omprioriteringar inom högskolan. I detta sammanhang hänvisas bl. a. till den nu aktuella besparingen i vad avser utbildningsarvoden. Utskottet anser att den föreslagna besparingen, sett ur detta perspektiv, kan godtas. Det kan inte uteslutas att uteblivna utbildningsarvoden kommer att försvåra rekryteringen av studerande, särskilt till de utbildningar som kräver lång yrkeserfarenhet. Det är därför angeläget att UHÄ noga följer utvecklingen och hos regeringen aktualiserar de åtgärder som UHÄ kan komma att finna nödvändiga. Vidare noterar utskottet att den överföring som gjorts i propositionen av medel för kvarvarande utbildningsarvoden m. m. från förslagsanslaget Ersättning till vissa lärarkandidater till en anslagspost under förvarande reservationsanslag kan medföra behov av överskridanden, vilka som utskottet ser det måste medges i särskild ordning.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83: 1384 yrkande 1.

I motion 1982/83: 1384 hemställs även att frågan om *förkortad utbildning för studerande på handels- och kontorslärarlinjen, industri- och hantverkslärarlinjen samt vårdlärarlinjen* övervägs (yrkande 3). Som motivering för yrkandet anföras att många av de studerande har en lång tid bakom sig som icke behöriga lärare.

Handels- och kontorslärarlinjen liksom industri- och hantverkslärarlinjen är praktisk-pedagogiska utbildningar om 40 poäng. Vårdlärarlinjen omfattar 60 poäng, varav 40 poäng praktisk-pedagogisk utbildning och 20 poäng ämnesutbildning. Enligt utskottets mening finns det inte skäl att förkorta lärarutbildningen för dessa grupper. Utskottet avstyrker därför yrkande 3 i motion 1982/83: 1384.

Som *behörighetskrav för tillträde till industri- och hantverkslärarlinjen* gäller att den sökande skall ha viss tvåårig utbildning i gymnasieskolan samt väl vitsordad yrkesskicklighet, förvärvat genom minst fem års allsidig yrkesverksamhet med inriktning mot ämne som ingår i lärartjänsten. Kortare gymnasieutbildning kan godtas under förutsättning att yrkesverksamheten omfattar minst sju år. Enligt motion 1982/83: 1368 föranleder

behörighetskraven att det för en obehörig lärare, som tjänstgjort i många år, blir näst intill omöjligt att skaffa sig den obligatoriska yrkeserfarenheten. Motionärerna föreslår att UHÄ får i uppdrag att göra en översyn av behörighetskraven.

Förkunskaperna hos de studerande vid industri- och hantverkslärarlinjen är mycket varierande. En del studerande har utöver obligatorisk skolutbildning enbart lång yrkeserfarenhet. Andra åter har yrkesteknisk högskoleutbildning eller gymnasieutbildning. Det framgår av UHÄ:s anslagsframställning för budgetåret 1983/84 att UHÄ avser att beträffande denna linje närmare studera de antagnas förkunskaper och erfarenhetsbakgrund i relation till utbildningens och yrkets krav och på den grunden pröva om antagningsvillkoren bör ändras. Syftet med motionen blir härigenom tillgodosett. Motion 1982/83: 1368 bör därför avslås av riksdagen.

Förskollärar- och fritidspedagoglinjerna m. m.

I budgetpropositionen föreslås att *planeringsramen* för budgetåret 1983/84 för *förskollärlinjen* blir 3 492 platser, vilket i förhållande till innevarande budgetår är en minskning med 513 nybörjarplatser. För *fritidspedagoglinjen* föreslås *planeringsramen* bli 1 078 platser, en minskning med 160 platser varav 32 avser kommunal utbildning i Östersund.

Enligt motion 1982/83: 1613 bör inga nedskärningar av utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger ske (yrkande 1). Motionärerna anser också att riksdagen bör uttala sig för att utbildningskapaciteten för personal inom barnomsorgen bör anpassas till den fortsatta utbyggnaden (yrkande 3). Vidare hemställs i motion 1982/83: 1873 att *planeringsramen* för fritidspedagoglinjen i Falun/Borlänge skall vara oförändrad, dvs. 60 nybörjarplatser i stället för 36 som föreslås i propositionen.

Socialstyrelsens beräkningar visar att – vid oförändrad dimensionering – överskottet på förskollärare kommer att öka ytterligare och att tillgången på fritidspedagoger kommer att överstiga behovet. Utskottet kan med hänsyn härtill inte tillstyrka förslaget i motion 1982/83: 1613 om oförändrade *planeringsramar*. Yrkande 3 i samma motion bör enligt utskottets mening inte föranleda något särskilt uttalande från riksdagens sida. Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkandena 1 och 3 i motion 1982/83: 1613.

Arbetsmarknadsstyrelsens statistik över arbetssökande (mars 1983) visar att arbetsmarknaden för fritidspedagoger blir alltmer mättad. Med hänsyn härtill och till de nyss nämnda prognoserna beträffande behovet av fritidspedagoger avstyrker utskottet motion 1982/83: 1873.

Planeringsramarna för förskollärlinjen och lågstadielärlinjen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm har i propositionen tagits upp med 930 resp. 96 nybörjarplatser. Förskollärlinjen vid högskolan i fråga är lokaliserad till fyra institutioner, belägna i Solna, Stockholm, Södertälje

och Visby. På sistnämnda ort finns 60 antagningsplatser. I motion 1982/83: 1897 påtalas att det under de senaste terminerna har funnits uppenbara svårigheter att fylla *antalet utbildningsplatser i Visby*. Motionärerna framhåller vidare att bristen på behöriga lågstadielärare i Stockholmsregionen är stor. På angivna grunder föreslår de att till Visby förläggs 24 platser för förskollärare och lika många platser för lågstadielärare, avsedda för en samordnad utbildning av dessa lärare. I konsekvens härmed hemställer de att riksdagen fastställer planeringsramar för förskollärary- och lågstadielärarylinjerna med 896 (-34) resp. 120 (+24) vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

Antagning till förskolläraryutbildningen i Visby, vilken omfattar 100 poäng, sker fr. o. m. innevarande läsår både höst och vår med 30 studerande varje termin. Enligt vad utskottet inhämtat fylldes samtliga platser vid höstantagningen. Innevarande vårtermin står 14 platser tomma. Institutionen avser att söka fylla dessa vakanser till hösten 1983 med studerande i 80-poängsutbildning. Med hänsyn till vad som redovisats, och då utskottet inte har underlag för en bedömning av de kostnadsmässiga konsekvenserna av motionärernas förslag, avstyrker utskottet motion 1982/83: 1897.

Utskottet föreslår att riksdagen fastställer de av regeringen förordade planeringsramarna för förskollärary-, fritidspedagog- och lågstadielärarylinjerna.

Enligt motion 1982/83: 1613 bör all *personal som arbetar inom barnomsorgen* ha en och samma utbildning med möjlighet till specialisering till fritidspedagog under det sista utbildningsåret. I motionen hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till en sådan enhetlig utbildning (yrkande 4).

Som utskottet anförde i betänkandet UbU 1982/83: 6 (s. 13) anser socialstyrelsen att förskollärary- och fritidspedagogutbildningen bör ses över på central nivå, bl. a. på grund av de förändringar som kan bli aktuella vid socialstyrelsens fortsatta arbete med pedagogiska program och utvecklingsplaner för förskolan och fritidshemmen. I samma betänkande meddelade utskottet även att UHÄ påbörjat en revidering av samtliga utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer och att därvid även utbildningsplanerna för förskollärarylinjen och fritidspedagoglinjen kommer att ses över. Med hänvisning till vad utskottet sålunda redovisade avstyrker utskottet yrkande 4 i motion 1982/83: 1613.

Gymnastiklärarylinjen, m. m.

Vid gymnastiklärarylinjen, som finns i Stockholm och Örebro, utbildas idrottslärare för undervisning i grundskolan och gymnasieskolan. Utbildningen är tvåårig (80 poäng). I Stockholm finns också en alternativ utbildning med inriktning mot ledarverksamhet inom den frivilliga idrottsrörel-

sen. Utbildningen, som även den omfattar 80 poäng, ger dessutom behörighet för idrottslärartjänst inom skolan. Av de 145 nybörjarplatserna i Stockholm avser 45 platser denna inriktning av gymnastiklärarlinjen.

Enligt motion 1982/83: 1381 har det mot bakgrund av de ökande krav och förväntningar som samhället och skolan ställer blivit omöjligt att under den anvisade utbildningstiden täcka behovet av adekvata kunskaper för kompetens inom idrottslärarnas arbetsområden. Motionärerna pläderar för en *förlängning av gymnastiklärarlinjen* med ett år. Om det med hänsyn till dagens ekonomiska läge inte bedöms möjligt att förlänga bägge studiegångarna bör enligt motionen i första hand den inriktning av linjen som avser ledarverksamhet förlängas. Kostnaderna för en sådan förlängning torde, anför motionärerna, bli relativt begränsade och kunna bestridas genom omfördelning av befintliga resurser. Yrkandet i motionen om förlängning av utbildningen omfattar endast den inriktning av linjen som avser ledarverksamhet.

Utskottet noterar att UHÄ i olika sammanhang föreslagit att gymnastiklärarlinjen förlängs med ett år. I avvaktan på regeringens och riksdagens ställningstaganden till 1974 års lärarutbildningsutrednings förslag har UHÄ emellertid inte aktualiserat förlängningen i sin anslagsframställning för budgetåret 1983/84. Utskottet är inte berett göra någon annan bedömning i denna fråga än den UHÄ gett uttryck för. Därtill ifrågasätter utskottet om det går att förlänga utbildningen inom nuvarande ekonomiska ramar. I sammanhanget bör också uppmärksammas att ett genomförande av motionärernas förslag innebär ökade kostnader för studiemedel.

Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen avslår motion 1982/83: 1381.

Sedan budgetåret 1977/78 bedrivs vid högskolan i Örebro försöksverksamhet med utbildning av lärare i *gymnastik och annat ämne*. Ämnet gymnastik kombineras i denna utbildning med ett eller i vissa fall två av ämnena engelska, biologi, kemi och matematik. UHÄ har haft till uppgift att följa verksamheten och i november 1982 till regeringen överlämnat en redovisning av densamma. I samband härmed har UHÄ föreslagit att utbildningen skall permanentas fr. o. m. budgetåret 1983/84 och att möjligheterna att kombinera ämnen skall utökas med ämnena svenska och samhällskunskap.

I motion 1982/83: 1362 noteras att UHÄ:s förslag inte omnämns i budgetpropositionen. Motionärerna anser att det är angeläget att den utvidgning av kombinationsmöjligheterna som UHÄ förordat genomförs fr. o. m. nästa budgetår. De föreslår ett tillkännagivande till regeringen med detta syfte.

UHÄ:s förslag i fråga om två/treämneshäxutbildningarna inom gymnastik-, hushålls-, slöjd- och textillärarlinjerna bereds f. n. inom regeringskansliet. Utskottet anser att regeringens ställningstaganden i frågorna bör avvaktas.

Enligt utskottets mening bör riksdagen inte göra något uttalande av den innebörd som förordas i motion 1982/83: 1362, varför utskottet avstyrker motionen.

Förutsättningarna för *forskning och utvecklingsarbete i ämnet idrott* tas upp i motion 1982/83: 1382. Motionärerna anser att det behövs fakultetsanknutna institutioner i idrott för att främja sådan verksamhet. Enligt motionen skulle ifrågavarande institutioner i Stockholm knytas till lämplig fakultet vid universitetet eller till karolinska institutet och i Örebro till universitetet i Uppsala. Som motiv för inrättande av institutioner av det slag som förordas i motionen anförs bl. a. att det utan sådana saknas möjlighet till påbyggnadsutbildning och forskarutbildning i idrott.

Utskottet får med anledning av motionen erinra om att idrottslärarutbildningen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm resp. högskolan i Örebro är organiserad i särskilda institutioner, vilka motsvarar de tidigare gymnastik- och idrottshögskolorna. I Stockholm finns anknytning till forskning bl. a. vid fysiologiska institutionen III, som tillhör karolinska institutet men är förlagd vid Gymnastik- och idrottshögskolan. I Örebro finns forskningsanknytning till institutioner vid universitetet i Uppsala.

Utskottet är inte berett tillstyrka några organisatoriska förändringar av det slag som föreslås i motionen. Den organisationsförändring som genomfördes i samband med högskolereformen bör kunna underlätta den verksamhet motionärerna vill främja. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83: 1382.

Enligt läroplanen för grundskolan, Lgr 80, har ämnet gymnastik ersatts med ämnet idrott och ämnet teckning med ämnet bild. Utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen begärt bemyndigande att i konsekvens härmed besluta om *ändrade linjenämningar*. Gymnastiklärarlinjen och teckningslärarlinjen kommer därigenom att fr. o. m. den 1 juli 1983 benämnas idrottslärarlinjen resp. bildlärarlinjen.

Svenska som främmande språk

Enligt motion 1982/83: 849 (yrkande 3) bör riksdagen ge till känna för regeringen att det är nödvändigt att snarast lösa frågan om lärarutbildning i ämnet svenska som främmande språk.

Med anledning av motionsyrkandet vill utskottet erinra om att denna fråga uppmärksamats av regeringen. Sålunda förordas i budgetpropositionen att planeringsramen för ämneslärarlinjerna ökar med 50 nybörjarplatser nästa budgetår för att tillgodose i första hand vuxenutbildningens behov av lärare i svenska som främmande språk med samhälls- och arbetslivsorientering. Utbildningen bör enligt föredragande statsrådets mening anordnas som en treämneslärarutbildning och ämnet svenska som främmande språk kombineras med ämnet svenska samt ett modernt språk.

Frågan om kompletteringsutbildning i svenska som främmande språk för redan verksamma lärare, som även den aktualiserats av motionärerna, avser regeringen att behandla i samband med beredningen av förslag från utredningen om kommunal vuxenutbildning. Vidare kan nämnas att kurser i svenska som främmande språk ges inom ramen för de resurser som anvisas för personalutbildning för skolväsendets behov.

Utskottet, som tillstyrker den höjda planeringsramen för ämneslärarlinjerna, kan alltså konstatera att regeringen är medveten om att lärarutbildningen i svenska som främmande språk behöver förstärkas. Med hänsyn härtill erfordras det enligt utskottets mening inte något särskilt uttalande från riksdagens sida i denna fråga. Utskottet avstyrker därför motion 1982/83: 849, yrkande 3.

Speciallärarlinjen

Utbildning av speciallärare för döva och gravt hörselskadade – en inriktning på speciallärarlinjens gren 2 – anordnas vid universitetet i Göteborg och vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm. I motion 1982/83: 1360 påtalas att flera av de lärare som undervisar i den gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade i Örebro inte har speciallärarutbildning. Den viktigaste orsaken till detta anges vara att sådan lärarutbildning inte ges i Örebro. Motionärerna hemställer att riksdagen beslutar att utbildning av speciallärare för döva och gravt hörselskadade skall förläggas till högskolan i Örebro. De anser att detta bör kunna åstadkommas genom omdisponering av resurserna för speciallärarutbildning (yrkande 1).

Utskottet får med anledning av nu förevarande motionsyrkande erinra om att UHÄ fått regeringens uppdrag att efter samråd med SÖ göra en översyn av hela utbildningen inom gren 2 av speciallärarutbildningen jämte dimensionering och lokalisering av utbildningen. UHÄ kommer att redovisa resultatet av översynen i sin anslagsframställning för budgetåret 1985/86. Med hänsyn till att bl. a. lokaliseringsfrågan f. n. ses över vill utskottet inte förorda att riksdagen fattar det beslut som önskas i motionen. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 1982/83: 1360 yrkande 1.

ANT-verksamhet

Behandlingen av ANT-frågorna (ANT = Alkohol, Narkotika, Tobak) i utbildningen av lärare för grundskolan och gymnasieskolan tas upp i motion 1982/83: 961. Skolans viktiga roll i ANT-verksamheten kräver enligt motionärernas uppfattning ökade insatser såväl inom den reguljära utbildningen av lärare som inom fortbildningsverksamheten. I motionen hemställs att riksdagen gör ett tillkännagivande av denna innebörd.

Som utskottet påpekat i det föregående bestäms högskoleutbildningens närmare innehåll lokalt genom att vederbörande linjenämnd har att fast-

ställa kursplaner. Riksdagen bör därför inte göra ett uttalande av det slag som begärs i motionen. Utskottet kan emellertid upplysa om att de frågor som behandlas i motionen ägnas särskild uppmärksamhet av UHÄ och CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning). De har sålunda tillsammans tagit initiativ till åtgärder som syftar till att förstärka ANT-frågornas behandling i lärarutbildningen. Avsikten är att det på varje institution för lärarutbildning skall finnas en s. k. resursperson med uppgift att föreslå hur ANT-frågorna skall handhas inom lärarutbildningen.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83: 961.

Montessori-lärarutbildning

Förutsättningarna för en nordisk Montessori-lärarutbildning bör enligt motion 1982/83: 1389 utredas inom Nordiska rådet. Motionärerna framhåller att en sådan samordning av utbildningen i fråga skulle kunna ge fördelar både beträffande kontinuiteten i utbildningen och de ekonomiska åtagandena.

Utskottet noterar att det i Nordiska rådet hösten 1982 väcktes ett medlemsförslag, i vilket hemställs att rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att få till stånd en samnordisk utbildning av Montessori-lärare. Förslaget har remissbehandlats och kommer att beredas i sedvanlig ordning.

Med hänvisning härtill finner utskottet inte det i motion 1982/83: 1389 begärda uttalandet erforderligt, varför motionen avstyrks.

Planeringsramar och medelsanvisning

Utskottet har i det föregående tagit ställning till motionsledes framförda förslag om ändrade planeringsramar avseende förskolläraryrket, fritidspedagog- och lågstadieläraryrket samt om ökat antal nybörjarplatser för utbildning av lärare i slöjd och annat ämne. Mot de planeringsramar i övrigt som föreslås i budgetpropositionen har utskottet inte något att erinra.

I enlighet med utskottets ställningstaganden till motionsyrkanden om ökade planeringsramar för vissa linjer och om utbildningsarvodet avstyrker utskottet därmed förenade krav på medelsanvisning i motionerna 1982/83: 1384 yrkande 2 och 1982/83: 1613 yrkande 2. Utskottet har inte någon erinran mot medelsbedömningarna under förevarande anslag och föreslår att riksdagen till Utbildning för undervisningsyrket för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 723 885 000 kr.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande förändringar av lärarutbildningen avslår motionerna 1982/83: 581 yrkande 18 och 1982/83: 757,

- 2 a. att riksdagen beträffande betygsättningen på ämneslärarlinjerna avslår motion 1982/83: 1372.
- 2 b. att riksdagen beträffande betyg i ämnesteori i lärarutbildningen avslår motion 1982/83: 1390.
3. att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83: 1383 och 1982/83: 1871 samt 1982/83: 1895 i denna del godkänner de riktlinjer för utbildningsinsatser för vissa obehöriga lärare som har förordats i proposition 1982/83: 100.
4. att riksdagen med avslag på motion 1982/83: 1895 i denna del fastställer planeringsram för slöjdlärlinjen i enlighet med vad som har förordats i proposition 1982/83: 100.
5. att riksdagen godkänner de riktlinjer för utbildningsinsatser för utbildning av förskollärare till lågstadielärare som har förordats i proposition 1982/83: 100.
6. att riksdagen beträffande utbildningsarvode till studerande inom sektorn för undervisningsyrken avslår motion 1982/83: 1384 yrkande 1 och godkänner vad som har förordats i proposition 1982/83: 100.
7. att riksdagen beträffande förkortad utbildning för studerande vid vissa utbildningslinjer för yrkeslärare avslår motion 1982/83: 1384 yrkande 3.
8. att riksdagen beträffande en översyn av behörighetskraven vid inträde till industri- och hantverkslärlinjen avslår motion 1982/83: 1368.
9. att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83: 1613 yrkande 1, 1982/83: 1873 och 1982/83: 1897 fastställer planeringsramar för fritidspedagoglinjen, förskollärlinjen och lågstadielärlinjen i enlighet med vad som har förordats i proposition 1982/83: 100.
10. att riksdagen beträffande utbildningskapaciteten i fråga om personal inom barnomsorgen avslår motion 1982/83: 1613 yrkande 3.
11. att riksdagen beträffande enhetlig utbildning för all personal inom barnomsorgen avslår motion 1982/83: 1613 yrkande 4.
12. att riksdagen beträffande förlängning av idrottslärarutbildningen avslår motion 1982/83: 1381.
13. att riksdagen beträffande utbildningen i gymnastik och annat ämne avslår motion 1982/83: 1362.
14. att riksdagen beträffande fakultetsanknutna institutioner i idrott avslår motion 1982/83: 1382.
15. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta att gymnastiklärlinjen fr. o. m. den 1 juli 1983 benämns idrottslärlinjen.
16. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta att teckningslärlinjen fr. o. m. den 1 juli 1983 benämns bildlärlinjen.
17. att riksdagen beträffande ett uttalande om lärarutbildningen i ämnet svenska som främmande språk avslår motion 1982/83: 849 yrkande 3.

18. att riksdagen beträffande lokalisering av utbildningen av speciallärare för döva och gravt hörselskadade avslår motion 1982/83: 1360 yrkande 1,
19. att riksdagen beträffande ett uttalande om alkohol-, narkotika- och tobaksfrågornas ställning i lärarutbildningen avslår motion 1982/83: 961,
20. att riksdagen beträffande utredning om förutsättningarna för en nordisk Montessori-lärarytildning avslår motion 1982/83: 1389,
21. att riksdagen fastställer planeringsramar i övrigt för sektorn för undervisningsyrken i enlighet med vad som har förordats i proposition 1982/83: 100.
22. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83: 100 och med avslag på motionerna 1982/83: 1384 yrkande 2 och 1982/83: 1613 yrkande 2 till *Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 723 885 000 kr.

Stockholm den 5 maj 1983

På utbildningsutskottets vägnar

GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Birgitta Rydle (m), Pär Granstedt (c), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Göran Allmér (m), Gunnar Hökmark (m), Ingvar Johnsson (s), Kenth Skårvik (fp), Lena Öhrsvik (s) och Sonia Thomasson (vpk).

Reservationer

1. Förändring av lärarutbildningen (mom. 1)

Rune Rydén, Birgitta Rydle, Göran Allmér och Gunnar Hökmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Utskottet har" och slutar "motion 1982/83: 757" bort ha följande lydelse:

Utskottet noterar att frågan om en reformering av lärarutbildningen f. n. bereds inom regeringskansliet. De utgångspunkter för en sådan reform som anges i motion 1982/83: 581 har sin grund i en strävan att stärka lärarrollen. Motionärerna framhåller att det läggs ett stort ansvar på de lärare som tillsammans med föräldrarna skall fostra den uppväxande generationen. Det är därför enligt deras mening väsentligt att lärarna i sin yrkesutövning har stöd av en utbildning som ger såväl gediget ämneskunande som beredskap att lösa de problem som skolan har att brottas med.

Utskottet delar den syn på en reformerad lärarutbildning motionärerna gett uttryck för och anser att riksdagen med bifall till yrkande 18 i motionen som sin mening bör ge regeringen till känna att lärarutbildningen snarast bör reformeras enligt de riktlinjer som redovisas i motionen. Som påpekas i motionen är det också angeläget att möjligheter öppnas för en planmässig samverkan vid utbildningen av förskollärare och klasslärare, framför allt vad gäller den metodiska och pedagogiska skolningen. För att underlätta en sådan samverkan bör utbildningen av dessa lärarkategorier förläggas till gemensamma studieorter.

Vid riksdagens bifall till yrkande 18 i motion 1982/83: 581 blir önskemålen i motion 1982/83: 757 beträffande en ändrad klasslärarutbildning i viss utsträckning tillgodosedda.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande förändringar av lärarutbildningen med bifall till motion 1982/83: 581 yrkande 18 och med anledning av motion 1982/83: 757 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Förändring av lärarutbildningen (mom. 1)

Kerstin Göthberg (c) och Pär Granstedt (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Utskottet har" och slutar "motion 1982/83: 757" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion 1982/83: 757 har utvecklingen inom skolväsendet under de senaste åren kännetecknats av decentralisering och ett ökat lokalt ansvarstagande. Den nuvarande lärarutbildningen, som har sin grund i ett utredningsarbete från början av 1960-talet, har emellertid utformats för andra förutsättningar och krav än vad som gäller i dag. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en reformering av lärarutbildningen är angelägen och att detta i synnerhet gäller klasslärarutbildningen. En förändring bör i enlighet med motionen inriktas på att ge de blivande lärarna goda kunskaper om skolan som organisation och om samhällets avsikter med skolan. De etiska frågorna samt frågor om miljö och jämställdhet är viktiga moment för att läraren skall kunna vara med och ta det vidgade ansvaret som det decentraliserade skolsystemet kräver.

Utskottet noterar att frågan om en reformering av lärarutbildningen f. n. bereds inom regeringskansliet. Vad gäller klasslärarutbildningen bör enligt utskottets mening den inriktning som närmare anges i motion 1982/83: 757 vara vägledande i detta beredningsarbete. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger detta till känna för regeringen. Vid riksdagens bifall till

utskottets förslag blir yrkande 18 i motion 1982/83:581 beträffande riktlinjer för förändringar av lärarutbildningen i viss utsträckning tillgodosett.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande förändringar av lärarutbildningen med bifall till motion 1982/83: 757 och med anledning av motion 1982/83: 581 yrkande 18 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Betygen i lärarutbildningen (mom. 2)

Sonia Thomasson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Enligt högskoleförordningen" och på s. 6 slutar "skall avskaffas" bort ha följande lydelse:

Då riksdagen vid sin behandling av frågor om skoladministration våren 1981 beslöt om riktlinjer för nu gällande betygsättningssystem för lärare förutsattes att betygsfrågorna skulle övervägas ytterligare och åter prövas i samband med ställningstagandena till en då aviserad lärarutbildningsreform. Som framgår av vad utskottet redovisat har de bestämmelser som nu gäller befunnits svåra att tolka och tillämpa. Sett i ett kortare perspektiv anser utskottet det angeläget att UHÄ snarast vidtar åtgärder i syfte att begränsa de problem som påtalas i motion 1982/83:1372.

Vad därefter gäller frågan om den framtida betygsättningen vid lärarutbildningen utgår utskottet från att den kommer att prövas i det tidigare nämnda, nu pågående beredningsarbetet som avser LUT 74:s förslag. Enligt utskottets uppfattning och i överensstämmelse med vad som anförs i motion 1982/83:1390 bör regeringen vid en sådan prövning ta sikte på att avskaffa de graderade betygen i ämnesteori.

Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1982/83:1372 och 1982/83:1390 anfört beträffande betygen i lärarutbildningen.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande betygen i lärarutbildningen med anledning av motionerna 1982/83:1372 och 1982/83:1390 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Utbildningsarvoden (mom. 6)

Sonia Thomasson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utskottet har" och slutar "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan bekräfta att regeringsförslaget om ett slopande av utbild-

ningsarvodena har gett upphov till stor oro bland både studerande och lärarutbildare. Medianåldern är f. n. 38 år för dem som söker yrkeslärarutbildning. De har i allmänhet ca tio års allsidig yrkesverksamhet bakom sig när de påbörjar sin lärarutbildning. Många är etablerade familjeförsörjare, som inte har samma möjligheter att klara sig på studiemedel som andra studerandegrupper. En hel del lämnar också välbetalda fasta anställningar för att börja sin lärarutbildning. En snabbenkät, som genomförts vid industri- och hantverkslärarlinjen samt kontors- och handelslärarlinjen vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm, visar att en överväldigande del av lärarkandidaterna inte skulle ha börjat utbildningen om de inte fått utbildningsarvode.

Det finns enligt utskottets uppfattning stark grund för farhågorna att ett slopande av arvodena skulle få betydande konsekvenser för rekryteringen till de aktuella linjerna. Utskottet kan av detta skäl inte ställa sig bakom regeringens förslag utan tillstyrker för sin del motion 1982/83:1384 yrkande 1. Riksdagen bör således som sin mening uttala att utbildningsarvodena i fråga skall bibehållas.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen beträffande utbildningsarvode till studerande inom sektorn för undervisningsyrken med bifall till motion 1982/83:1384 yrkande 1 och med avslag på proposition 1982/83:100 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Förkortad utbildning för studerande vid vissa utbildningslinjer för yrkeslärare och en översyn av vissa behörighetskrav (mom. 7 och 8)

Sonia Thomasson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Handels- och kontorslärarlinjen" och slutar "motion 1982/83:1384" bort ha följande lydelse:

Utskottet utgår från att frågan om de nyss nämnda utbildningarnas längd kommer att övervägas av regeringen i samband med den nu pågående beredningen av LUT 74:s förslag. Därvid bör enligt utskottets mening av skäl som åberopats av motionärerna regeringens prövning inriktas på att förkorta utbildningarna i fråga. Vad utskottet sålunda uttalat med anledning av yrkande 3 i motion 1982/83:1384 bör riksdagen som sin mening ge till känna för regeringen.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "Förkunskaperna hos" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Behörighetkraven har nära samband med frågan om utbildningens längd. Utskottet finner det därför naturligt att omfattningen av förkunskapskraven tas upp till bedömning vid de överväganden om en förkortad utbildning som utskottet förordat i fråga om bl. a. industri- och hantverkslärarlinjen.

dels att utskottets hemställan under 7 och 8 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen beträffande förkortad utbildning för studerande vid vissa utbildningslinjer för yrkeslärare med bifall till motion 1982/83:1384 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
8. att riksdagen beträffande en översyn av behörighetskraven vid inträde till industri- och hantverkslärlärlinjen med anledning av motion 1982/83:1368 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Planeringsramar för fritidspedagog-, förskollärlärlin- och lågstadielärlärlin- jerna. Utbildningskapaciteten i fråga om personal inom barnomsorgen (mom. 9 och 10)

Sonia Thomasson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "Socialstyrel- sens beräkningar" och slutar "motion 1982/83:1873" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion 1982/83:1613 får utbyggnaden av barnomsorgen inte bara ske kvantitativt. Den måste också innebära kvalitativa förbätt- ringar. En sådan kvalitativ utbyggnad kan åstadkommas genom bl.a. mindre barngrupper och ökad personaltäthet. Dylka åtgärder förutsätter personalökningar och i vissa fall också bättre utbildad personal.

Av nämnda skäl kan utskottet inte tillstyrka regeringens förslag om nedskärningar av utbildningskapaciteten. I enlighet med det i motion 1982/83:1613 yrkande 1 framförda önskemålet förordar utskottet därför att antalet platser på fritidspedagoglinjen och förskollärlärlinjen nästa budgetår blir oförändrat, dvs. 1 238 resp. 4 005. Vid bifall till utskottets förslag blir även yrkandet i motion 1982/83:1873 om oförändrad planeringsram på fritidspedagoglinjen i Falun/Borlänge tillgodosett.

I motion 1982/83:1613 stryks under att frågor om dimensioneringen både vad gäller utbildning och personaltätheten på barnstugorna måste tas upp till behandling i det arbete med en utbyggnadsplan för barnomsorgen som aviseras i budgetpropositionen. Därvid bör i enlighet med motionärernas åsikt utbildningskapaciteten för personal inom barnomsorgen anpassas till den fortsatta utbyggnaden. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till yrkande 3 i motion 1982/83:1613 som sin mening ger detta till känna för regeringen.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Antagning till" och slutar "och lågstadielärlärlinjen" bort ha följande lydelse:

Utskottet har ingen erinran mot den planeringsram för lågstadielärlärlin- jen som förordas i budgetpropositionen. Vad beträffar förskollärlärlinjen

har utskottet i det föregående tagit ställning till antalet nybörjarplatser nästa budgetår och därvid motsatt sig en minskning av antalet nybörjarplatser. Med hänsyn härtill är utskottet inte berett tillstyrka någon överföring av platser från förskollärlinjen till lågstadielärlinjen och föreslår därför att riksdagen avslår motion 1982/83: 1897.

dels att utskottets hemställan under 9 och 10 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100 samt med bifall till motionerna 1982/83:1613 yrkande 1 och 1982/83:1873 och med avslag på motion 1982/83:1897 fastställer planeringsramar för fritidspedagoglinjen, förskollärlinjen och lågstadielärlinjen i enlighet med vad utskottet förordat,
10. att riksdagen beträffande utbildningskapaciteten i fråga om personal inom barnomsorgen med bifall till motion 1982/83:1613 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Enhetlig utbildning av barnomsorgspersonal (mom. 11)

Sonia Thomasson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Som utskottet" och slutar "motion 1982/83:1613" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att utbildningens kvalitet måste förbättras. Detta bör kunna åstadkommas genom en enhetlig fyra-årig högskoleutbildning, i vilken ingår ett års yrkespraktik. Vad utskottet sålunda anfört med bifall till motion 1982/83:1613 yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge till känna för regeringen.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. att riksdagen beträffande enhetlig utbildning för all personal inom barnomsorgen med bifall till motion 1982/83:1613 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Anslagsbeloppet (mom. 22)

Under förutsättning av bifall till reservationerna 4 och 6

Sonia Thomasson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar "I enlighet" och slutar "723 885 000 kr." bort ha följande lydelse:

I enlighet med utskottets ställningstaganden till motionsyrkanden om ökade planeringsramar för fritidspedagoglinjen och förskollärlinjen samt om utbildningsarvoden tillstyrker utskottet därmed förenade krav på ökad medelsanvisning i motionerna 1982/83:1384 yrkande 2 och 1982/83:1613 yrkande 2. Utskottet föreslår i konsekvens härmed att riksdagen till Ut-

bildning för undervisningsyrken för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 772 885 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. att riksdagen med bifall till motionerna 1982/83:1384 yrkande 2 och 1982/83:1613 yrkande 2 samt med anledning av proposition 1982/83:100 till *Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 772 885 000 kr.

